

**Кыргыз Республикасынын мамлекеттик
патенттик-техникалык китепканасы**

Справкалык-маалыматтап тейлөө бөлүмү

**Баткен, Талас областарынын аймактык
өнүгүү келечеги**

Обзордук маалымат

Бишкек -2014ж

Аймактардын өнүгүүсү-- бүтүндөй өлкөнүн өнүгүүсүнүн негизи. Мындай мыйзам биздин өлкө үчүн калыс. Алыс жайгашкан аймактарда эгер масштабдуу экономикалык долбоорлордон артта калбаса, булл калктын өнүп өсүүсү жетишкендигинде жана социалдык туруктуулугу мамлекетти да бекемдөө үчүн шарт түзөт.

Справкалык-маалымат тейлөө бөлүмү төмөнкү темада обзордук маалыматты даярдашты: Баткен, Талас областарынын аймактык өнүгүү келечеги.

Обзордук маалымат окурмандардын ири чөйрөсүнө багытталган жана алардын суроо-талаптарына толук жооп берет деп ишенебиз.

Обзордук маалымат жергиликтүү басманын негизинде даярдалып , справкалык – маалымат материалдарын өз ичине камтып, төмөнкү бөлүктөрдөн турат:

- 1.Аймактардын экономикалак жактан өнүгүүсү.
- 2.Баткен областынын өнүгүү деңгээли.
3. Талас областынын экономикасын өнүктүрүүдө приоритеттүү багыттар.

Көрсөтүлгөн маалыматтар менен сиздер төмөндөгү адрес боюнча тааныша аласыздар: Бишкек шаары, пр. Эркиндик 58 «А» 221 бөлмө,тел.66-46-59 СМТБ.
e-mail:gptb@rambler.ru

Түзгөн: Алымкулова А.А.
Которгон: Жумалиева Т.Ө.

Аймактардын экономикалык жактан өнүгүүсү

Аймактардын өнүгүүсү өлкө үчүн эң маанилүү маселе себеби, аймактардын экономикалык жана социалдык туруктуулугу өлкөнүн бүтүндөй туруктуулугун билдирет. Ал эми аймактардын экономикалык байланышы бүт өлкөнүн бардык экономикасын бириктирет. 2013-2017жж Кыргыз Республикасынын Улуттук туруктуу өнүктүрүү стратегиясынын алдыга койгон максаты жана маселесине ылайык ар бир региондун өнүгүүсү улуттук долбоор менен байланыштуу, өзгөчө өлкөнүн экономикасын аймактык диверсификациялоодо таасирдүү экономикалык зонаны түзүү эске алынат.

Жалпы соода инфраструктуралык шарттарды, жолдорду жакшыртуу бюджеттик, салык чөйрөсүндө жергиликтүү бийликтин милдеттерин кеңейтүү аймактарда кичи жана орто бизнести өнүктүрүүгө шарт түзөт, жашоо көтөрүп, экономиканын өсүүсүн камсыздайт, дүң сооданын көлөмүн жана калкты базар тейлөөсүн өстүрөт. Аймактарда атайын приоритеттүү багыттардын өнүгүүсү болот, булл алардын «локомативи болуп аймактардын экономикалык тармактарынын ишканаларын бир канча жылдапн кийин айкын жыйынтыгына чыгууга өзүнүн айланасына чогултат.

Булл жерде чечүүчү ролду жергиликтүү ишкерлер жана бийлик ойнойт, анткени алар кичи жана орто ишкердиктин өнүгүүсүнө алып келүүгө багыт беришет. Булл маселени иш жүзүнө ашыруу үчүн негизги ролду жеңил жана кайра иштетүү өндүрүш чөйрөсүндөгү өзгөчө шарттарды өндүрүштүк имарат жана инфраструктура түрүндө түзүлгөн технополистердин орду чоң (Суу жана электр энергиясы, жолдор менен камсыздоо).

Акыркы 5 жыл аралыгында аймактарды өнүктүрүүгө өзгөчө экономикалык стратегиялык тармагы катары өзгөчө көңүл бурулат. Сугаруучу суунун жетишпегендиги маселесин чечүүдө курулуш боюнча жана айдоо системасын ишке ашыруу боюнча улуттук долбоорлор ишке ашырылды. Өлкөнүн жана региондордун экономикасына алтынды казып жана башка казып алынуучу кен байлыктарды ф алууда маанилүү салымды инвестициялык долбоорлор кошот. Жергиликтүү бийлик, жергиликтүү коомчулук менен биргеликте мыйзамга баш ийген инвесторлор үчүн жагымдуу шарт түзүп берүүлөрү керек, өзгөчө экология жергиликтүү экономиканы өнүктүрүү жаатында. Аймактардын экономикасын өнүктүрүү жаатында. Аймактардын экономикасын өнүктүрүүдө жергиликтүү сырьолор ресурсун өнүктүрүүдө токтоп калган ишканаларды кайра жаңыртуу жөндөштүрүлөт, ошондой эле жергиликтүү экономиканы өйдө көтөрүүдө аймактардын экономикасына приоритеттүү багыт берүүдө, ата мекендик товарларды аймактардан тышкы базарга алып чыгууга приоритеттүү багытты колдоого салык системасын киргизүүнү жүзөгө ашырат. Бардык региондордо айыл-чарба өндүрүш жана кайра иштетүү өнөр жайында, кичи жана орто бизнестин андан ары өнүгүүсү күтүлүүдө, аймактарда жашоонун

сапты жогорулайт, анча мынча болсо да өлкөнүн аймактарын өнүктүрүүдө диспропорция төмөндөйт.

Баткен областынын өнүгүү потенциалы

Баткен областы өлкөнүн эң жаш областы болуп саналат, ага 14 жыл толду. Өзгөчө ушул областа курч маселелер жаралат. Баткен областы жеке эле 1999-2000жж террористер кол салгандыгы менен эле таанылбастан перманентный чек ара маселелери менен да таанымал. Баткен областы бизнес жүргүзүү үчүн баардык жагымдуу шарттары бар. Буга күбө болуучу жагдай аймакта салык тартибинин өтө төмөндүгү, либералдык инвестициялык чөйрө, ири экономика менен коңшулаш, минералдык запаска бай жана адистешкен жумуш күчү жетишээрлик. Баткен областынын инвестициялык өсүүсү ири: бул жерде туризмди өнүктүрүү үчүн жагымдуу жаратылыш климат шарты, сырьё ресурстарынын чыгышы казып алуучу жана иштетүүчү тармактардын жана өндүрүш ишканаларынын материалдык базасын өнүктүрүүгө жөндөмдүү анда сурьма, ртуть, күрөн көмүр, акиташ, доломит, кызыл кум жана газ бар. Өкмөт аймактын инфраструктурасын суу менен жабдууларды жана агроөнөржай комплекстерин жакшыртууга өзгөчө көңүл бөлүүдө. Бул жерде коүшө өлкөлөрдүн территорияларын айланып өтүүдө автоунаа жолдорун куруу каралган. Бул иштердин негизги өлөшө Баткен областынын башына түшкөн: прокладка 125 км жакын трассалар (Ош-Баткен-Исфана) унаа жолдору; «Баткен» аэропортун оңдоп түзөө, (Баткен областынын Кадамжай районундагы Бурганды көлөмүн ирригациялык коопсуздандыруу курулушун аягына чыгаруу жана 3498га жаңы айдоо жерлерин киргизүү, Р-4 вх каналын куруу, Баткен районунда Р4 каналын улантуу, суу тетиктерин жаңылоо, ар бир айылда суу түтүктөрүн оңдоп түзөө жаңы каналдарды жана тазалоочу жайларды куруу. Бул айтылган сөздөрдү акыркы жылдарда Баткен аймагында ишке ашырылган жана каржы каражаттарын берген инвестициялык долбоорлор аныктайт. 2012- жылы эле эл аралык каржы мекемелери, донордук уюмдар жана башка институттар, Азия өнүгүү банкы, Дүйнөлүк банк, Европалык оңдоо жана өнүктүрүү банкы, Ислам банкы ж.б. сыяктуулар өлкөнүн аймактарында 90 млн. АКШ долларына инвестициялык программаларды ишке ашырышкан. Алардын ичинен ири көлөмдүү долбоорлорду алып белгилесек Пульгон-Бүргөндү-Баткен жжол курулушу ошондой эле суммасы 998 млн. сомго 459 инвестициялык долбоорлор ишке ашырылган. Баткен областында ЮААИД тарабынан биринчи жолу жалпы суммасы 320 миң АКШ долларына жер-жемиштерди кайра иштетүү үчүн долбоор чыккан. ЮНИСЕФ балдар фонду жалпы суммасы 43млн. сомдон ашуун ар кандай социалдык суроолорду чечүүгө жумшаган. Баткен областынын потенциалы жана анын өнүгүү динамикасы дагы ири долбоорлорго ири инвестицияны тартууга мүмкүндүк берет.

2013-жылдын 26-апрелинде Баткен областынын тарыхында биринчи жолу премьер-министрдин катышуусу Кыргызстандагы дипломатиялык өкүлдөр, эл аралык уюмдар жана бизнес коомчулук тарабынан. Биринчи эл аралык инвестициялык «Баткен -2013» форуму өттү. Эл аралык форумдун катышуучулары Тажиктердин, Швейцариянын коопчуздук өкүлдөрү, ОБСЕ Борборунун башкы өкүлдөрү форумдун жогорку продуктивдүү өткөндүгүн белгилешти. Донорлорго жана инвесторлорго 600 долбоор сунушташты, бир катар макулдашуулар жөнүндө протоколго кол коюлду:

-Баткен району жана Kamalanin investments ltd компаниясы ортосунда Кан. Айылында 240 орундуу орто мектепти куру жөнүндө мектептин курулушунун басы 600 миң АКШ дол. өлкөнүн алыс жакта жайгашкан бир аймагында мындай иш чараларды жүргүзүү тагдырын чечүүчү болуп саналат. Экономикалык мейкиндик жана областы өнүктүрүүгө интеграциялоого курс алуу. Баткен областына кире бергенде Туркменстандын ак мөңгүлүү дөңсөөлөрүнүн фонунда гүл ачкан өрүк багына көз түшөт жана бейишке түшкөндөй сезим болот. Тийген күн, көпкөк асман, меймандос жана берешен эл. Күйөөгө берип жаткан колуктудай салтанаттуу жана сулуу өрүк плантациясы: Областа 7 миң гектар ал эми Баткен районунда 4 миң